

направления выделяют Б. Андерсона, П. Бурдые, Э. Геллнера, Э. Хобсбаума. В России главным последователем конструктивизма является В. А. Тишков [1].

В. А. Тишков приходит к выводу, что «множественная и ситуативная (релятивистская) природа этнической идентичности гораздо сложнее, чем это предполагает структуралистическая формула оппозиций через отрицание. Гораздо чаще позитивное и негативное неразделимы и сосуществуют для совершения акта идентификации». Следуя этому подходу, ключевую роль в конструировании этничности играет политика этнического предпринимательства, т. е. направление элитой массы народа на нужное для этой верхушки русло. Только благодаря «сливкам» общества, по мнению некоторых конструктивистов, создаются этнические группы. В первую очередь к таким исследователям относится Б. Андерсон. Именно с выхода его книги «Imagined Communities» появляется и новое направление в этнологии – конструктивизм [9, с. 59].

Выводы. В рамках социобиологического направления примордиализма этнос понимается как форма естественного отбора и родственных связей с одной стороны, как природное образование, возникающее вследствие пассионарного толчка, на формирование которого влияют климат и ландшафт. Но социальное начало в этносе здесь не играет практически никакой роли (особенно это выражено у Л. Н. Гумилёва). Представители второго – эволюционно-исторического направления примордиализма – представляют этнос как социальное образование, минимизируя его природную составляющую и выделяют основополагающие признаки этноса, такие как язык, мировоззрение, традиции, особенности культуры, историческое прошлое и т. д. Инструменталисты видят этнос инструментом для реализации каких-то целей, интересов группы людей, этничность которых пробуждается когда нависает внешняя угроза. В понимании конструктивистов этнос – это конструкт, создающийся интеллектуальным воздействием отдельных личностей (группы лиц), направляющих массы народа в определённое русло. Многие выводы конструктивистов достаточно обоснованы, например, один из представителей примордиализма Л. Н. Гумилёв тоже обращал внимание на то, что существуют пассионарии (люди с избыточной энергией), которые ведут за собой остальных менее пассионарных людей.

Учитывая те особенности, которые выделили авторы всех направлений, можно определить этнос как коллектив людей, которых отличает общность культуры, исторического развития, на формирование которого влияют многие факторы (природные, социальные) и группы лидеров, направляющие его развитие в определённое русло.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Арутунян Ю. В., Дробужева Л. М. Этносоциология. Дискуссии вокруг понимания этничности. Что такое народ, этнос / [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://society.polbu.ru/arutynyan_ethnosociology/ch08_all.html
2. Бромлей Ю. В. По поводу одного «Автонекролога» // Знамя. – 1988. – № 12. – С. 229-232.
3. Бромлей Ю. В. К вопросу о сущности этноса // «Природа». – 1970. – № 2. – С. 51-55.
4. Гумилёв Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Л. Н. Гумилёв. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 439 с.
5. Гумилёв Л. Н. Этнология и историческая география: (Ландшафт и этнос: XIII) / Л. Н. Гумилёв // Вестник Ленинградского университета. – 1972. – Т. 18, вып. 3 Геология. География. – С. 70-80.
6. Гурвич А. Г. Теория биологического поля / А. Г. Гурвич – М.: Советская наука, 1944. – 156 с.
7. Кормазов А. Ю. // Вестник Северо-Кавказского государственного технического университета: сб. науч. тр. Серия «Гуманитарные науки» / МО РФ. СевКавГТУ. – Ставрополь, 2004. – № 1(11). – С. 7-12.
8. Мирошников О. А. Этнокультурные проблемы в концепциях А. Дж. Тойнби и Л. Гумилёва: сравнительный анализ / О. А. Мирошников // Гуманитарные науки. – Ялта, 2004. – № 1 – С. 164-171.
9. Соблиров Х. Х. Современные концепции этничности / современные наукоемкие технологии. – М., 2007. – № 6 – С. 58-59.
10. Яценко Н. Е. Толковый словарь обществоведческих терминов / [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.slovarnik.ru/html_tsot/p/primordializm-6tni4eskiy.html

УДК: 122.1+125.6

Л. С. Мімалі - аспірант кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» У ФІЛОСОФІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Стаття присвячена теоретико-методологічному аналізу гендерної проблематики в період Постмодерну. Показано динаміку та трансформацію уявлень про гендер у руслі постмодерністських філософських дискусій. Автор обґрунтовує висновок, що постмодерні зміни традиційних епістемологічних філософських концепцій відкрили новий ракурс філософського знання, яке вплинуло на подальше формування гендерних уявлень у суспільстві.

Ключові слова: гендер, стать, маскуліність, фемініність, чоловіче, жіноче, постмодерн, постмодернізм.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» В ФІЛОСОФІЇ ПОСТМОДЕРНА

Статья посвящена теоретико-методологическому анализу гендерной проблематики в период Постмодерна. Показана динамика и трансформация представлений о гендере в русле постмодернистских философских дискуссий. Автор обосновывает вывод, что постмодерные изменения традиционных эпистемологических философских концепций открыли новый ракурс философского знания, которое оказало влияние на дальнейшее формирование гендерных представлений в обществе.

Ключевые слова: гендер, пол, маскулинность, феминность, мужское, женское, постмодерн, постмодернизм.

CONCEPTUALIZATION OF THE CONCEPT "GENDER" IN THE POSTMODERN PHILOSOPHY

The article is devoted to theoretical and methodological analysis of the gender problems in the postmodern period. It shows the evolution and transformation of ideas about gender in the mainstream of postmodern philosophical discussions. The author justifies the conclusion that postmodern changes in traditional epistemological philosophical concepts have opened a new perspective of philosophical knowledge, which influenced the further formation of gender attitudes in the society.

Keywords: gender, sex, masculinity, femininity, male, female, postmodern, postmodernism.

В сучасному трансформаційному суспільстві гендерний вимір отримують всі його рівні – макросоціальний, який орієнтований на суспільні відносини, та мікросоціальний, рівень міжособистісних відносин. Філософське звернення до дослідження гендерної проблематики обумовлено дискурсивною потребою в соціокультурній рефлексії. Поняття «гендер» сприяє подоланню традиційного наукового погляду та намагається пояснити всі соціокультурні відмінності між статями та особливостями їхньої біологічної природи.

Дослідження гендерної проблематики вимагає звернення до наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема Дж. Батлер, Л. Ірігарей, М. Кімела, Ж. Ліотара, Н. Гапон, О. Здравомислової, Г. Тьомкіної та інших.

Метою статті є концептуалізація поняття «гендер» у постмодерністському філософському дискурсі.

Філософські концепції постмодернізму переглядають основні модерністські/традиційні підходи до відношення статей та дозволяють рефлексувати вузькі рамки бінарних опозицій «чоловіче/жіноче». Лише в епоху постмодерну починає прослідковуватися науковий підхід до гендеру, який є своєрідною реакцією на позитивістський універсалізм, пов'язаний із вірою в односкерований прогрес суспільства та абсолютну істину.

Поняття «постмодернізм», яке виникає в науковому дискурсі у другій половині ХХ сторіччя, використовують для ознаки напряму у філософії та визначають як комплекс філософських, епістемологічних, науково-теоретичних та емоційно-естетичних уявлень. Він характеризує певний спосіб світосприйняття, світовідчуття та оцінки пізнавальних можливостей людини, її місця та ролі в

навколишньому світі.

Саме в цей час видалась нагальна потреба для історико-філософського осмислення гендеру, яке допоможе краще збагнути його минуле і сучасне. Показовим є те, що увага сучасного чоловічого/жіночого світу посилюється у той час, коли в науковому співтоваристві помітно знижується вплив монолітних метатеорій і з'являється тенденція індивідуалізувати наукові дослідження, поширюються множинні теорії гендеру, в межах яких формуються нові істини. Власне це характеризує постмодерністичний науковий дискурс, який відкриває перспективи для осмислення гендеру та побудови нових теорій. Постмодернізм змінює фундаментальні передумови і контексти, у межах якого провадилося обговорення гендерної специфіки (відмінностей, розбіжностей, особливостей тощо) й у поєднанні з окремими аспектами психоаналізу він впливає не лише на основи гендерних досліджень, а на загальну форму філософського теоретизування про гендер.

Постмодерністичний напрямок філософії, який наприкінці 80-х років XX століття здобув високої популярності в Західній Європі та Північній Америці, розробляло чимало науковців. Дослідники гендеру звертаються до праць М. Хайдегера, до теорій постпозитивізму П. Фейєрабенда, експерименталізму Р. Рорті, Ж.-Ф. Ліотара, постмодернізму Ж. Дельоза, постструктуралізму М. Фуко, Ж. Дерріди, Ж. Лакана та інших.

На початку 90-х років XX століття у системі гуманітарного знання відбулися епістемологічні зрушення: соціальний конструктивізм був потіснений постструктуралізмом. Основною зміною, пов'язаною з новим уявленням про реальність, яка спричинила черговий переворот у системі ідей, була відмова від механістичного бачення світу. На зміну йому прийшов принцип взаємозумовленої зв'язності реальності людського світу, яку не можна спростити до схеми. Найвпливовішим напрямом постмодерністського дискурсу варто назвати філософію постструктуралізму. Дослідники визначають дві постструктуралістські концепції – концепції тіла та бажання, які мали величезний вплив на розвиток гендерної та феміністської теорії та методології. Загальним для обох концепцій, які базуються на філософській методології Ф. Ніцше, є виділення проблеми тілесності, яка допомагає переструктурувати традиційну бінарну дихотомію класичного мислення розум/тіло на користь тілесності, яка, в свою чергу, в традиційних парадигмах мислення вважалась другорядною та асоціювалася з поняттям жіночого.

Постмодерністська теза про легалізацію принципу тілесності у філософії мала особливе значення для гендерної теорії та великий вплив на ствердження принципу рівних прав, в тому числі гендерно-маркованих, суб'єктів пізнання в сучасній соціокультурі. Принцип тілесності в трактовці неklasичного суб'єкту в сучасній метафізиці створює дискурсивні можливості для 1) нового розуміння бінарної опозиції чоловіче/жіноче в філософії та репрезентації гендерних параметрів в структурі суб'єкта, 2) розробки теорії гендерної суб'єктивності, 3) подолання патріархатної традиції в філософії та підризу класичного принципу мізогонії.

Тіло та тілесні практики людини є предметом пильної уваги і в гендерній теорії, так як дозволяють на методологічному рівні розглянути питання про гендерну суб'єктивність. Саме в цьому аспекті величезний вплив на гендерну теорію має творчість французького філософа та культуролога другої половини XX сторіччя М. Фуко, якому вдалося найповніше розкрити специфіку історичних форм морального та соціального досвіду, людської суб'єктивності. В центрі філософії Мішеля Фуко знаходиться проблематика тіла – проблеми сексуальності, влади, безумства, бажання, маргінальних практик і типів суб'єктивності, які є центральними і для гендерної теорії [1, 2]. Так, три томи «Історія сексуальності» М. Фуко, присвячені аналізу історичних механізмів суб'єктивності індивіда через практики сексуальності, стала однією з основних методологічних праць спочатку для філософії фемінізму, а потім – для гендерної теорії суб'єкту [3].

Проблематика тіла в сучасних філософських концепціях суб'єкту вимагала зміни наукових підходів та методів аналізу. Саме тут дослідницька методологія М. Фуко, яка реалізує принципи постструктуралізму та втілює ідею про відмінність та множинність, мала вагомий вплив на розвиток сучасної методології гендерних досліджень. На відміну від структуралізму, постструктуралізм спрямований на виявлення «неструктурного» в структурі та на подолання речового редукціонізму, відмову від пізнання людини та суспільства за допомогою речових структур. Постструктуралізм за антитезою мови та мовлення вбачає дія позамовних реальностей – таких як тіло, тілесні практики людини, сексуальність, влада, бажання, несвідоме, дія, політика. Феномен тіла та тілесних практик М. Фуко аналізує на прикладі різних рівнів функціонування реальності – не тільки наглядного та покарання, але і на прикладі аналізу мови, тексту, медичних практик, практик сексуальності і т. д. Ці предметні сфери аналізу стають ведучими також і для гендерної теорії.

Треба зазначити, що, насамперед, М. Фуко обґрунтував високу значущість статі в західноєвропейській культурі і на конкретному історичному матеріалі показав, як сформувалась ця значущість і як вона пов'язана з окремими його представниками [3]. Вказуючи на особливу роль дискурсивних практик, філософ доводить, що їх кінцевою метою є максимально можливий контроль над індивідом. М. Фуко пов'язував характеристики дискурсу з владними функціями, вводячи поняття системи виключення та системи контролю за виробництвом дискурсу [4, с. 58-59.]. Вчений стверджує, що всі поняття, в тому числі і стать, постають перед індивідом ні в деякому природному вигляді, а як результат дискурсу: «Світ – це не спільник нашого пізнання, і не існує ніякого предискурсивного провидіння, яке робило б його благо схильним до нас. Дискурс, скоріше, слід розуміти як насилля, яке ми здійснюємо над речами, – у будь-якому разі – як деяку практику, яку ми їм нав'язуємо; і саме всередині цієї практики події дискурсу знаходять принцип своєї регулярності» [4, с. 80].

Фуко показав, що стать особистості на протязі довгого періоду історії людства стала об'єктом контролю та покори. Вербалізація статі та пов'язаних з нею процесів має походження від християнського принципу сповіді, який в Новий час не тільки зберігся, а й трансформувался в поза церковний ритуал «вичерпної сповіді». По Фуко, гендерні відносини також повинні розглядатися як форма прояву влади, тому що стать індивіда є одним з елементів владних відносин. Контроль над будь-якими проявами статі можливий лише за допомогою згаданих вище дискурсивних практик – способу інтерпретації тих чи інших проблем, приписуванні їм суспільної значущості. Соціальні інститути західноєвропейського суспільства, такі як школа, медицина, право, церква, мистецтво, вважає Фуко, постійно відтворюють «істину» про сутність статі, наслідком цього стає фіксація усіх проявів статі та приписування їм нормативності та оцінювання.

Розроблені Фуко основні поняття та концепти (дискурс, епістемологічних злам, проблематизація, суб'єктивація, «суспільство контролю», «мікрополітики тіла» тощо) були опорними для міркувань про гендер. Важливими для постмодерністської гендерної теорії суб'єкта є поняття Фуко «мікрополітики тіла», в рамках якого з'явилася низка дослідницьких проєктів, присвячених проблемі мікрополітик гендерного тіла, контролю за чоловічим та жіночим тілом в авторитарному суспільстві, вимушеності відповідати гендерним стандартам поведінки тощо (С. Ушакін, І. Кон, Д. Міхель, А. Сінельников). Фуко запропонував новий дослідницький прийом критики тих методів, які формулювали істину, яка є моральним підґрунтям режиму «влада-знання» (Джудіт Батлер). Концепція «влада-знання-гендер», яка опирається на методологію Фуко, залишається однією з найвпливовіших для постмодерністської концепції суб'єкта.

Прагнення постмодерністських філософів наблизитися до розуміння чогось прихованого від фундаменталістського розгляду привело до нових понять та проблем. Так, увагу науковців було зміщено до головного інструментарію дослідника – мови, внаслідок чого поворот в системі знання називають «лінгвістичним поворотом». Наслідками цього повороту, ініційованого французькими мислителями М. Фуко, Ж. Деррідою, було поняття практик мовної поведінки, або дискурсу, який запровадив М. Фуко. Поняття дискурсу відображало плюральність, множинність форм мовної поведінки. Не менш важливе поняття для дослідників гендеру теж було запропоноване М. Фуко – поняття позамовних (недискурсивних) реальностей, до яких зачисляють «тіло», «дію» та «владу». Ці поняття стали вирішальними для сучасних філософських концепцій, в тому числі і для гендерної, в рамках, якої обговорюються проблеми мікрополітик людського тіла в «суспільстві контролю», емансипаційних дій, скерованих на гендер, взаємозалученості знання – влади. Тут поняття «тексту» є таким же важливим, як і «мислення», «реальність», «свідомість», а прочитання його набуває значення переписування та створення чогось нового [5].

Виникла необхідність напрацювання нового методологічного матеріалу, але для цього необхідно було визнати, що майже впродовж століття соціокультурний світ та реальність уподібнювали до «будівлі» (К. Маркс), або до деякої «конструкції з кубиків» (Т. Парсонс). А на початку та в середині 90-х років реальність уявляли вже більш оживленою, уподібнювали до людської істоти, яку не можна позбавити прагматизмом та соціальним фундаменталізмом «душі та таємниці» [6]. Загалом постмодернізм є спробою повернення до «таємничих» джерел людського буття, які закриті від модерного знання та ухиляються від раціонального аналізу, а бачення реальності стало нести в собі деякий «людяний» вимір, який треба було розкрити.

На думку дослідників, квінтесенцією постмодерну є дослідження Ж.-Ф. Ліотара, у філософії якого критика авторитаризму прослідковується червоною ниткою. Праця Ліотара «Постмодерні умови» (1979) як одного з найбільших пропагандистів постмодернізму відома своєю критикою

просвітницького гранднративу (grand narratives) та усіх «великих наративів» ХХ сторіччя. Наратив є одним із багатьох типів мовних практик, або «дискурсів», а гранднративу (метанаративи) є особливим типом дискурсів, які охоплюють розповіді про грандіозні події, переказування історії, легенд тощо, які не застосовують в галузях культури, де «переважальними є доведення, обґрунтування, точні аргументи» [7].

Метою Ліотара було знищення авторитарності, яка викликана гранднративами, які пригнічують, як він стверджує, креативність індивіда. Ми не повинні більше покладатися на них, ми не повинні дозволяти їм керувати нами ані в публічному, ані в приватному житті. Не треба боротися з метанаративами. Слід просто перестати вірити їм, і вони самі «зів'януть» [8].

Прихильники постмодерністської програми «переоцінки вартостей» гранднративів Ліотара (Дж. Флекс, Д. Скотт та ін.) також критично розглядають психоаналітичне уявлення про відмінності суб'єктивного світу чоловіків та жінок. Вони зазначили, що психоаналітична теорія, акумулювавши в собі філософські уявлення про стать, які формувалися впродовж епох, перетворилася в гранднратив, який заперечував розвиток жіночого гендеру. Нездатність жінок до творчого мислення, їхній слабкий вплив на розвиток соціокультури, – вбачаються як канонічні психоаналітичні істини. Ліотар намагається довести, що сучасне наукове знання характеризується спробою пов'язати свою тематику з дослідженням «некласичних об'єктів» – маргінальностей. Такою маргінальністю у метанаративах була тема гендерної (жіночої) суб'єктності та суб'єктивації. Метафізика не сприймала перегляду цієї теми поза дихотомією суб'єкт/об'єкт, де жінка була розглянута в межах «об'єктного» розуміння. Постмодерна ситуація конструювання гендеру критично відноситься до модерн-теоретиків за їхню прихильність до редукації змінного, гетерогенного людського і фізичного світу до бінарного. Бінарний порядок підтримується перевагою у менш значущу частину дихотомії. Прикладом можна назвати опозиції природа/культура, жіноче/чоловіче, тіло/розум, за конструюванням яких є бажання філософа отримати дискурсивний контроль та владу.

Так, в руслі наративістської концепції Ліотара критично осмислено та проаналізовано парадоксальне емансипаційне розв'язання проблеми жіночого суб'єкта, що дало гендерним теоретикам змогу для пошуку нових ідеалів справедливості та істини, вільних від несправедливих метанаративів емансипації та консенсусу.

Жиль Дельоз і Фелікс Гваттарі у праці «Анти-Едіп» (1972) займають дещо інакшу, ніж у Фуко, постструктуралістську позицію критики авторитарності та влади. Вони зазначають, що авторитарність пронизує всю психоаналітичну теорію, яка за допомогою, наприклад, комплексу Едіпа, посилається контролювати вільне вираження людського бажання. Для Дельоза та Гваттарі індивіди – це «машини бажання», які на мають почуття єдності та яке зазвичай асоціюється з ідентичністю людини, але вони знаходять можливість виражати своє бажання, будучи стриманими соціополітичними авторитетами [9]. Концепція бажання Дельоза дозволяє стверджувати самостійний характер жіночого бажання та незалежної жіночої суб'єктивності в культурі, яка в традиційній культурі не володіла власним бажанням, але втілювала об'єкт бажання для чоловічого суб'єкту. Оскільки, в дельозівській концепції суб'єкту не відтворюються патріархатні гендерні дихотомії чоловічого/жіночого і не відтворюється традиційна структура ідентичностей, це є значущим методологічним вкладом для гендерної теорії, метою якої є подолання гендерних стереотипів культури. Слід зазначити, що принцип номадизму Дельоза також мав величезний вплив на формування сучасних гендерних політик децентрації, суть якого складається в подоланні традиційної дихотомії центрального/маргінального в культурі, яка є болючою для жіночого чи гендерного суб'єкту.

Значний вплив на розвиток подальшої гендерної проблематики мав філософ Жак Дерріда, якого вважають автором теорії деконструкції і феномену «інакшості» в культурології. Ж. Дерріда та Ж. Лакан першими поставили проблеми мови як означального механізму та позамовних реальностей. Саме ці філософи вважали за необхідне розкриття того, що складно виразити мовою, деякої розгадки «невимовного» – виявлення його символів, побудови системи символів та їхніх виявів. Деконструктивістська критика Жака Дерріда є одним із основних методологічних джерел для гендерної теорії та філософії фемінізму, знаходячись в руслі критики традиційної філософії як фалогоцентризму як установки на пріоритет логоцентризького/чоловічого начала над жіночим. Головною функцією філософії деконструкції Ж. Дерріда є подолання традиційної метафізики і постановка питання про статус «інакшості» та «множинності» в сучасних дискурсивних практиках, про плюральність різних типів мислення. Спрямованість цієї філософії проти традиційних стереотипів мислення в напрямку ствердження феноменів «інакшості» в культурі є надзвичайно

близькою до філософської методології фемінізму та гендерної теорії суб'єкта, оскільки дозволяє ввести параметри жіночого в структуру традиційного класичного суб'єкта [10].

Теоретики французьких жіночих студій Л. Ірігаре та Г. Сіксу сформулювали теорію жіночої відмінності, значною мірою скориставшись деррідіанськими концепціями деконструкції, розрізнення, роз'яснення, логоцентризму тощо. Вони, йдучи за стратегією Ж. Дерріди, відкрили, що описи суб'єктивності в філософії модерну були сфокусовані на чоловічому суб'єкті: жінкам історично відмовляли в суб'єктивності. Теорія деконструкції Ж. Дерріда надала поштовх для французьких гендерних теоретиків (Ю. Кристева, Г. Сіксу, Л. Ірігаре) для розгляду статевих, однак, не як абсолютну біологічну протилежність, а як певну систему значень. Ю. Кристева використала філософський прийом деконструкції для підкреслення єдності, нерозмежованості чоловічого та жіночого людської суб'єктивності.

Л. Ірігаре розвиває власну теорію жіночої суб'єктивності й критикує теорію сексуальності З. Фрейда як сексистську, яка парадоксально неспроможна адекватно відобразити жіночу суб'єктивність. Вона, на відміну від Ю. Кристевої, по-іншому використовує поняття розрізнення, запропоноване Деррідою. Філософ посилює відмінність гендерних суб'єктів між собою, «суб'єктів, чия сексуальна відмінність культурно сконструйована завдяки символічній мові» [11]. Самим головним аргументом для Л. Ірігаре є те, що гендерна ідентичність, особливо жіноча, не зафіксована, вона являє собою текучий процес, який не можна зводити до будь-якої есенціальності чи норми поведінки (в цьому випадку патріархат – вилучена норма поведінки) [12].

В середині ХХ сторіччя Симона де Бовуар акцентувала увагу на відмові у жіночій суб'єктивності у своїй праці «Друга стаття» та на основі філософської концепції жіночого як «Іншого» розглянула проблему репрезентації жіночого суб'єкта, яка стала не лише основною теоретичною проблемою, поставленою у філософії фемінізму в 80-х роках, а і в рамках концептуального апарату постмодернізму оформлюється у філософську проблему жіночого авторства. Французькі філософи Л. Ірігарей та Ю. Кристева зробили спроби сформулювати специфічні характеристики жіночої суб'єктивності: так, Ю. Кристева формулює теорію жіночої суб'єктивності, яка оперта на семіотику Р. Барта та Ж. Лакана, де філософ у своїх працях показав, що процеси сигніфікації та утворення суб'єкта проходять у тісному взаємозв'язку.

Таким чином, ми виявили, що в межах постмодерністського філософського дискурсу бере початок нова проблематизація гендеру, гносеологічним, епістемологічним, та теоретико-методологічним підґрунтям якої є постструктуралізм. Згідно з постструктуралізмом, *гендер* є культурною метафорою, яка виконує функцію опису та оформлення соціальної реальності та є результатом мовних практик, оскільки реальність та світосприйняття недоступні для людського розуміння поза структурою мови та є соціально та лінгвістично сконструйованими мовними образами. Проблематизація гендеру характеризується зміщенням акцентів із соціальної реальності в площину мовної практики. Увага до мови та філософських текстів, які перечитують та інтерпретують, несе емансипаційний потенціал, оскільки створює умови для становлення творчих форм інтелектуального та духовного самовиразу людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hartsock N. Foucault on Power: a Theory for Women //Feminism / Postmodernism / Ed. By L. Nicholson. - New York and London: Routledge, 1990. - P. 24-46.
2. Heckman S. Feminist Interpretation of Michel Foucault. Pennsylvania: Pennsylvania State University, 1996.
3. Foucault M. The History of Sexuality/M. Foucault. –New York: Pantheon, 1978.–211 p.
4. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности /М.Фуко// Работы разных лет. – М., 1996. – С. 58-59.
5. Гапон Н. Гендер, суб'єктивність, ідентичність: філофські дискусії другої половини ХХ сторіччя: монографія / Н. Гапон. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 378 с.
6. Пушкарева Н. Гендерные исследования и исторические науки // Гендерные исследования. – Харьков: ХЦГИ, 1999. - № 3. – С. 166 - 187.
7. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях. – Київ – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003.
8. Lyotard J.-F. Postmodern Condition: A Report on Knowledge/ J.-F. Lyotard. – the University of Minnesota Press, 1984. – 110 p.
9. Guattari F., Nadaud O. Anti-Oedipus Papers/ F. Guattari, O. Nadaud. – Semiotex (e), 2006. – 437 p.
10. Жеребкина И. А. Субъективность и гендер: тендерная теория субъекта в современной философской антропологии [Текст] / И. Жеребкина. - СПб.: Алетейя, 2007. – 312 с.

© **В. П. Маслоva**

11. Энциклопедия постмодернизму / За ред. Ч. Винквиста та В. Е. Тейлора; Пер. з англ. В. Шовкуна; Наук. ред. О. Шевченко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – С. 445.
12. Irigaray L. Ce sexe qui n'est pas un/ L. Irigaray. – Paris: Editions de Mimesis, 1977. – 217 p.

УДК: 572.028+316.3+572.1/.4

В. П. Маслоva - аспірантка кафедри філософії та соціології Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского».

НОВЫЙ ОБРАЗ ЧЕЛОВЕКА В КОНТЕКСТЕ ЦИВИЛИЗАЦИУМА

Статья посвящена рассмотрению нового образа человека, смысла и ценностей его жизни в контексте цивилизациума как возможную проекцию будущих социокультурных изменений. Определяются особенности цивилизациума как феномена социальной действительности.

Ключевые слова: образ, новый образ человека, цивилизациум, эволюция личности, техносфера, пограничная ситуация.

НОВИЙ ОБРАЗ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІУМУ

Стаття присвячена розгляду нового образу людини, сенсу та цінностей її життя в контексті цивілізаціуму як можливу проекцію майбутніх соціокультурних змін. Визначаються особливості цивілізаціуму як феномену соціальної дійсності.

Ключові слова: образ, новий образ людини, цивілізаціум, еволюція особистості, техносфера, прикордонна ситуація.

NEW IMAGE OF A PERSON IN CIVILIZACIUM CONTEXT

Article is devoted to consideration of a new image of a person, sense and values of his life in a civilizacium context as a possible projection of future sociocultural changes. Features of a civilizacium as phenomenon of social reality are defined.

Key words: image, new image of a person, civilizacium, personality evolution, technosphere, boundary situation.

В конце XX века стало очевидно, что современная техногенно-потребительская цивилизация переживает общесистемный кризис, порождающий не только технокатастрофы, но и различного рода локальные антропологические катастрофы. Возникла необходимость рассмотреть как внешние причины нарастающего кризиса (тип цивилизации, способ производства, темпы научно-технического прогресса), так и самого субъекта истории, живую человеческую личность во всём её многообразии социокультурных и сущностных определений. На основании этих знаний сформировать новый образ человека и выработать новую реалистическую модель человеческого в контексте общества высокого массового потребления – цивилизациума. Понятие новый образ человека означает нового духовного человека, привязанного к высшим порядкам бытия, к трансцендентным ценностям и смыслам.

Целью статьи является рассмотрение нового образа человека, смысла и ценностей его жизни в контексте цивилизациума.

Для достижения этой цели решаются такие взаимосвязанные задачи:

- провести экспликацию понятия «новый образ человека» в стратегиях философского мышления;
- исследовать проблемы «образа» и «образа человека» в истории философской рефлексии;
- рассмотреть феномен цивилизациума в контексте современных общественных преобразований.

Объект исследования – цивилизациум как феномен социальной действительности.

Предмет исследования – новый образ человека в контексте цивилизациума.